

Sygn. akt V CSK 16/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marcin Krajewski (przewodniczący)

SSN Beata Janiszewska

SSN Joanna Misztal-Konecka (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa T. T.-C. i S. C.

przeciwko N. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 26 kwietnia 2019 r.,

skargi kasacyjnej powodów i skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 8 sierpnia 2017 r., sygn. akt I ACa [...],

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...], pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 31 stycznia 2016 r. Sąd Okręgowy w W.:

- I. zasądził od N. S. na rzecz T. T.-C. i S. C. solidarnie kwotę 607 622,89 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 26 listopada 2015 roku do dnia zapłaty;
- II. w pozostałej części oddalił powództwo;
- III. zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 6 169,68 zł wraz z podatkiem VAT w wysokości 1 419,03 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego pełnomocnika z urzędu;
- IV. zasądził od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w W. na rzecz adwokata K. G. kwotę 1 030,32 zł wraz z podatkiem VAT w wysokości 236,97 zł tytułem części wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu;
- V. zasądził od powodów solidarnie na rzecz pozwanego kwotę 1 032,75 zł zwrotu kosztów postępowania;
- VI. nakazał pozwanemu uiścić na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w W. kwotę 30 382 zł tytułem części opłaty od pozwu od uiszczenia której powodowie byli zwolnieni;
- VII. nakazał powodom uiścić solidarnie na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w W. kwotę 5 074 zł z zasądanego roszczenia.

2. Od powyższego wyroku apelację wywiódł pozwany, zaskarżając go w punkcie I w zakresie w jakim zasądza on na rzecz powodów odsetki ustawowe od 26 listopada 2015 r. do dnia zapłaty, a ponadto w punktach III i VI. Natomiast powodowie zaskarżyli tenże wyrok w punktach II i V.

3. Wyrokiem z 8 sierpnia 2017 r. wydanym w sprawie I ACa [...] Sąd Apelacyjny w [...] oddalił obie apelacje i zniósł wzajemnie koszty postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny podzielił następujące ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy. Powodowie, zamieszkując w Stanach Zjednoczonych w latach 90-tych jako spółka prowadzili działalność gospodarczą, również na terenie Polski i Słowacji. Powód i pozwany w dniu 14 października 1997 r. zawarli pisemną umowę pożyczki kwoty 7 500 USD (27 000 zł), do zwrotu której

powód był zobowiązany do 31 grudnia 1997 r. W wypadku zwłoki w zapłacie tej kwoty powód zobowiązał się zapłacić odsetki umowne w wysokości 1% dziennie. Powód na zabezpieczenie roszczeń pozwanego złożył wypełniony weksel na kwotę 27 000 zł. Pożyczka miała pokryć koszty transportu urządzeń mechanicznych (koparek itp.) z Polski na teren Słowacji i z powrotem celem uniknięcia należności celnych.

Z uwagi na problemy finansowe powód zwrócił się do zaprzyjaźnionego radcy prawnego S. K. o wykupienie weksla. S. K. wykupił weksel i przekazał pozwanemu kwotę 45 000 zł. W 1999 r. powód przeprosił S. K. za opóźnienie zwrotu pożyczki i zaproponował mu prowadzenie sprawy przeciwko [...] J. sp. z o.o. o zapłatę kwoty 5 500 USD. Korespondencja między powodem, a S. K. trwała do września 1999 r.

Pozwany wystąpił przeciwko powodowi o zapłatę kwoty 27 000 zł, podając w pozwie jego następujący adres: W. ul. [...]. Pozwanego zastępował pełnomocnik r.pr. S. K.. 25 listopada 1998 r. Sąd Wojewódzki w W. wydał wyrok zaoczny uwzględniający powództwo w zakresie kwoty głównej 27 000 zł oraz odsetek umownych w wysokości 1% za każdy dzień zwłoki do dnia zapłaty. Wyrokowi zaocznemu nadano klauzulę wykonalności przeciwko powodowi. Pełnomocnik pozwanego wystąpił o poszukiwanie adresu powódki do Centralnego Biura Meldunkowego. Następnie, wskazując ją jako nieznaną z miejsca pobytu wystąpił o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko powódce. Sąd Okręgowy w W. W sprawie o nadanie klauzuli wykonalności ustanowił dla niej kuratora jako osoby nieznaną z miejsca pobytu. Kurator wyraził zgodę na nadanie klauzuli wykonalności przeciwko powódce z ograniczeniem jej odpowiedzialności do majątku wspólnego. Postanowieniem z 1 lipca 1999 r. Sąd Okręgowy w W. nadał wyrokowi zaocznemu z 25 listopada 1998 r. klauzulę wykonalności przeciwko małżonce dłużnika.

We wrześniu 1999 r. siostra powoda I. K. zawiadomiła go o toczącej się przeciwko niemu sprawie, w której pełnomocnikiem strony przeciwnej jest ich znajomy S. K.. B. S. - dalsza krewna powodów zawiadomiła Sąd Okręgowy o rzeczywistym adresie powoda. Sąd Okręgowy w W. skierował do Rady

Okręgowej Izby Radców Prawnych w [...]. informację o występowaniu r.pr. S. K. Jako pełnomocnika pozwanego N. S., mimo że wcześniej występował w innych sprawach jako pełnomocnik powoda. Główny Rzecznik Dyscyplinarny skierował pismo o wyjaśnienie do Rzecznika Dyscyplinarnego r.pr. X. Y. z sugestią, aby wyłączyła się od rozpoznania sprawy o naruszenie zasad etyki zawodowej przez S. K..

Wyrokiem z 28 czerwca 2006 r. (I ACa [X.]) w sprawie z powództwa powodów S. C. i T. T.-C. przeciwko pozwanemu N. S. Sąd Apelacyjny w [...] zmienił wyrok Sądu Okręgowego w sprawie I C [...] w ten sposób, że pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy w postaci wyroku Sądu Wojewódzkiego w W. Z 25 listopada 1998 r. w sprawie XI C [...] o tyle, o ile z jego pkt I wynika obowiązek zapłaty łącznie z odsetkami kwoty 45 000 zł. Kwota ta została zapłacona pozwanemu przez S. K. na prośbę powoda.

Od 2001 r. toczyło się postępowanie egzekucyjne przeciwko powodom z nieruchomości przy ul. [...] w W.. Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z 23 maja 2012 r. w sprawie I Co [...] zatwierdził plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji. Z uzyskanej kwoty 650 000 zł po pokryciu kosztów postępowania egzekucyjnego dla zaspokojenia pozwanego pozostała kwota 583 806,31 zł, z której kwotę 17 100 zł zaliczono na poczet należności głównej, kwotę 125 001 zł na poczet odsetek za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności i kwotę 441 705,31 zł na poczet dalszych odsetek. Z zajęcia wierzytelności u trzeciodłużników została przekazana kwota 89 399,33 zł, z czego na rzecz pozwanego - 75 979,44 zł.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z 18 lipca 2012 r. z powództwa S. C. ustalił, że nieważny jest § 3 umowy pożyczki zawartej w dniu 14 października 1997 r. między powodem i pozwanym w zakresie nałożenia na pożyczkobiorcę obowiązku zapłaty odsetek umownych w wysokości 1% wartości pożyczki za każdy dzień zwłoki. Apelacja od powyższego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z 27 lutego 2013 r., a skarga kasacyjna została oddalona wyrokiem Sądu Najwyższego z 8 maja 2014 r.

Prawomocnym wyrokiem zaocznym z 10 stycznia 2014 r. z powództwa T. T.-C. Sąd Okręgowy w W. pozbawił wykonalności w stosunku do tej powódki tytuł

wykonawczy w postaci wyroku zaocznego Sądu Wojewódzkiego w W. Z 25 listopada 1998 r. w sprawie o sygn. akt XI C [...], któremu Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z 1 lipca 1999 r. nadał klauzulę wykonalności także przeciwko małżonce dłużnika T. T.-C. (sygn. akt XI Co [...]) w części, w jakiej zasądza od S. C. na rzecz pozwanego N. S. odsetki umowne w wysokości 1% dziennie liczone od należności głównej w kwocie 17 100 zł, ponad wysokość odsetek ustawowych liczonych od kwoty należności głównej 17 100 zł od 11 maja 1998 r. do dnia zapłaty. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w W. postanowieniem z 3 grudnia 2014 r. umorzył postępowanie egzekucyjne w części, tzn. ponad kwotę 17 100 zł i odsetki ustawowe od tej kwoty liczone od 11 maja 1998 r. do dnia zapłaty, jednakże tylko w takim zakresie w jakim nie doszło do wyegzekwowania dochodzonego przez wierzyciela roszczenia przed zaistnieniem wyroku zaocznego Sądu Okręgowego w W. z 10 stycznia 2014 r. wydanego w sprawie o sygn. akt I C [X.]. Komornik stwierdził bowiem, że pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, tj. wyroku zaocznego 25 listopada 1998 r. w sprawie XI C [...], zaopatrzonego w klauzulę wykonalności przeciwko obojgu powodom, dotyczyło odsetek 1% dziennie liczonych od należności głównej 17 000 zł ponad wysokość odsetek ustawowych od tej kwoty od 11 maja 1998 r. Wobec wyegzekwowania części świadczenia objętego tytułem wykonawczym, umorzenie postępowania wykonawczego nie może obejmować kwot już wyegzekwowanych. Na skutek skargi na czynność komornika Sąd Rejonowy postanowieniem z 25 marca 2015 r. oddalił skargę, a Sąd Okręgowy postanowieniem z 27 sierpnia 2015 r. oddalił zażalenie. Sądy obu instancji podzieliły stanowisko komornika.

W toku postępowania skargowego dłużnicy wnieśli o zawieszenie postępowania egzekucyjnego. Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z 22 maja 2015 r. oddalił wniosek, przyjmując, że egzekucja z nieruchomości powodów została zakończona i został sporządzony prawomocny plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji. Stanowisko powyższe podzielił Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z 27 sierpnia 2015 r., oddalając zażalenie powodów. Sumę uzyskaną z egzekucji w sprawie Km [...] Komornik złożył na sądowy rachunek depozytowy Ministerstwa Finansów.

Na wniosek powodów zgłoszony przed wniesieniem pozwu w rozpoznawanej obecnie sprawie Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 28 października 2015 r. w sprawie I Co [...] zabezpieczył roszczenie T. T.-C. i S. C. przeciwko N. S. O zapłatę kwoty 621 042,79 zł przez zajęcie wierzytelności, przysługującej obowiązanemu N. S. na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w W. Z 18 listopada 2011 r. w sprawie o sygnaturze akt I Co [...], w przedmiocie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości prowadzonej przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. - T. K. (sygn. akt Km [...]), do kwoty 607 622,89 zł. W pozostałej części wniosek oddalił.

Sąd Apelacyjny uznał zarzuty obu apelacji za bezzasadne. W pierwszej kolejności wskazał, że nie doszło do naruszenia art. 481 § 1 k.c., skoro pozwany pozostawał w posiadaniu kwoty objętej żądaniem pozwu, znajdującej się na rachunku depozytowym Ministra Finansów w wyniku orzeczenia o zabezpieczeniu roszczenia. Następnie zaś nie podzielił zarzutów powodów co do naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., jak też art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c., art. 217 § 1 i 3 K.p.c. oraz art. 410 § 2 k.c. i art. 415 k.c.

4. Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargi kasacyjne wywiodły obie strony.

Pozwany zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 481 § 1 k.c.

Powodowie zarzucili zarówno naruszenie przepisów prawa procesowego - art. 378, art. 382 i art. 328 § 2 w zw. z art. 391 k.p.c., art. 365 § 1 w zw. z art. 391 k.p.c., jak też naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 410 § 2 k.c. i art. 415 k.c. bądź art. 471 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

5. Podstawowe znaczenie w niniejszej sprawie ma zasadność zarzutu naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 k.p.c.

Sąd Najwyższy podziela w pełni stanowisko, że zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. (a w stosunku do orzeczenia sądu drugiej instancji - art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z 391 § 1 k.p.c.) może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych

okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia (m.in. wyrok Sądu Najwyższego 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 20 lutego 2003 r., II CKN 1138/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1368/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 4 lipca 2012 r., I CSK 72/12, niepubl.).

W judykaturze przyjmuje się, że jeżeli sąd drugiej instancji w pełni podziela ocenę dowodów, której dokonał sąd pierwszej instancji, to nie ma obowiązku ponownego przytaczania w uzasadnieniu wydanego orzeczenia przyczyn, dla których określonym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. W takim wypadku wystarczy zdecydowane stwierdzenie, że podziela argumentację zamieszczoną w uzasadnieniu wyroku sądu pierwszej instancji, w którym poszczególne dowody zostały wyczerpująco omówione, i traktuje ustalenia pierwszoinstancyjne jako własne.

W przypadku oddalenia apelacji nie może jednakże sąd odwoławczy poprzestać na stwierdzeniu, że podziela również w pełni argumentację prawną zaprezentowaną przez sąd pierwszej instancji. Obowiązkiem sądu odwoławczego jest bowiem odniesienie się do wszystkich zarzutów postawionych w środku (lub środkach) zaskarżenia. Tym wymaganiom Sąd Apelacyjny nie sprostał, a tego rodzaju uchybienie, będące określonym stanem procesowym, nie musi mieć charakteru stawianego przez skarżącego zarzutu, by uzasadniało kasatoryjne orzeczenie Sądu Najwyższego.

Z jednej strony bowiem, rozpoznając apelację pozwanego, Sąd Apelacyjny uznał bezzasadność zarzutu naruszenia art. 481 § 1 k.c. i wskazał, że złożenie spornej kwoty do depozytu sądowego nie było równoznaczne z zaspokojeniem roszczeń powodów, którzy w celu zaspokojenia swych roszczeń dążyli do uzyskania tytułu egzekucyjnego, zaś pozwany mógł uniknąć skutków opóźnienia, uznając powództwo. W żaden jednak sposób Sąd Apelacyjny nie ocenił, czy uwzględnienie powództwa w zakresie roszczenia odsetkowego (jedynie w tym zakresie pozwany zakwestionował orzeczenie sądu pierwszej instancji) znajduje

uzasadnienie tak w ustaleniach faktycznych, jak i w treści regulacji prawnych. Dość wskazać, że zgodnie z art. 481 § 1 k.c., jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Oznacza to, że niezbędne jest poczynienie ustaleń faktycznych, a następnie dokonanie oceny prawnej, czy, a jeśli tak - od kiedy dłużnik pozostaje w opóźnieniu. Takich ustaleń nie poczynił ani sąd pierwszej, ani sąd drugiej instancji, podobnie brak analizy prawnej co do daty, w której doszło do bezpodstawnego wzbogacenia pozwanego kosztem powodów (nienależnego świadczenia), jak też co do dnia, w którym pozwany winien spełnić świadczenie na rzecz powodów, co uniemożliwia dokonanie oceny toku rozumowania sądu i prawidłowości zastosowania przepisów prawa materialnego. Podobnie wymaga ustosunkowania się zarzut pozwanego co do tego, że złożenie spornej kwoty wyegzekwowanej w toku egzekucji prowadzonej przeciwko powodom uniemożliwiało mu dokonanie zwrotu tej kwoty powodom. Podkreślić przy tym należy, że w tych okolicznościach nie jest możliwe dokonanie oceny, czy uzasadnione są zarzuty postawione w skardze kasacyjnej.

Z drugiej strony niezwykle obszerne zarzuty apelacji powodów zostały uznane za bezzasadne bez szerszego w tym zakresie umotywowania swojego stanowiska przez Sąd Apelacyjny. Czyni to niemożliwym przeprowadzenie kontroli kasacyjnej wyroku sądu odwoławczego również w tym zakresie. Wskazać zatem należy, że zarzuty stawiane przez powodów odnoszą się przede wszystkim do nierozważenia jako podstawy prawnej dochodzonych roszczeń przepisów o odpowiedzialności deliktowej. Nie przesądzając zasadności roszczeń dochodzonych przez powodów, podzielić należy prezentowane w skardze kasacyjnej stanowisko, iż Sąd Apelacyjny zobowiązany był do merytorycznej oceny w pierwszej kolejności roszczeń odszkodowawczych, a w razie ich negatywnej oceny - roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Oznacza to obowiązek nie tyle zaaprobowania oceny prawnej sądu pierwszej instancji, co szczegółowego odniesienia się do stawianych przez powodów zarzutów naruszenia prawa procesowego i prawa materialnego. Lakoniczne stwierdzenie niezasadności zarzutów nie stanowi wypełnienia przez sąd odwoławczy ciążącego na nim

obowiązku rozpoznania sprawy, skoro nie pozwala stronom na zapoznanie się z rozumowaniem sądu co do zarzutów nakierowanych na naruszenie przepisów o zakresie mocy wiążącej wyroków, które zapadły w sprawach między stronami, jak też co do sformułowanych podstaw dochodzonego roszczenia (zwłaszcza „oszustwa sądowego”). Wszak sąd odwoławczy winien dokonać merytorycznego rozpoznania sprawy w granicach apelacji oraz uzupełnienia postępowania dowodowego w zakresie spornych faktów mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a niewyjaśnionych przez sąd pierwszej instancji.

Wobec tego, że orzeczenie Sądu Apelacyjnego nie poddaje się kontroli kasacyjnej należało je uchylić i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania temu Sądowi. W tych okolicznościach brak było podstaw do wiążącego ustosunkowania się do licznych stawianych przez strony zarzutów naruszenia prawa materialnego i pozostałych zarzutów naruszenia prawa procesowego.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

jw
[aw]